

un substantiu, subordinat mitjançant l'article arcaic *sa*, *ses*. *Montsacopa*, el puig volcànic damunt de la ciutat d'Olot (que en períodes eruptius formava cobricel (com una copa) damunt de la ciutat).

Montsivals, tossalet arrodonit i pelat a la dreta de 5 la Noguera Ribagorçana, al NNE. d'Areny entre dues valls: el barranc de *Sobrecastell*, i els fondals de Viuli i de la Serra de *Menlles*, pron. *monsibáŕs* (Terrado, 1995): de *mont-ses-valls* > *monseŕbáŕs* > *monsibáŕs*.

Són una formació paral·lela a *Puig-s'arboç*, *Puig-10 s'arner*, *Pla-sa-ribera*, *Pla-s'oliver*, i *Plan-ses-illes*: de tots els quals donem nota als arts. PLA i SA- misc.

Monroton, V. *Mont-rodon*

MONTSAGRE i MUIXACRE

Montsagre quasi només ens és conegut per docs. antics, coincidents i nombrosos: nom d'un massís 20 muntanyós al Nordoest de Tortosa, que devia ser entre els termes de Paüls i Horta de St. Joan, més al N. que Alfara, i una dotzena de k. al Nord de *Caro*.

Tanmateix en el croquis de les muntanyes d'entorn d'aquella vall que li dibuixaren a Casac. el 1926 a 25 Horta, al dictat de gent vella i pràctica del terme, posaren *monságre* al fons, entre Horta i el Tossal (d'Horta o) de Santa Bàrbera, i amb el convent entremig.

MENCIONS ANT. 1168: Anfós el Cast dóna «*Peduls cum omnes pertinentias et ipsam montanam de 30 Monsagar simul et Arberjars [= Erbeyllás, infra] --- terminatur de Collo Spina usque ad collum de Bene [art. Bena supra] et usque viam de Orta, et usque in locum ubi dividitur via de Orada et de Bene --- et donamus castrum de Peduls ---*» (Orig. perdut, però 35 diverses còpies i extrets autèntics des del S. XIII p.p. Font Rius, *C. d. p.* i, 191.5).

1346: n'és una versió catalana ampliada: «ldefons rey [dóna a --- e a --- (NPP diferents dels que consten en la donació de 1168)] *Pauls* ab tots termens et 40 pertin., en la montanya de *Montsager* --- apel·lada vulgarment *Montsagre*, ensemps ab *Erbayllás* --- [i segueix, com ampliació:] «dins los termes --- són enclosos Erbellàs e'l Vaqueriçal et tot *Monsagre*, et lo Gubiac et les eres de *Bene* et lo mas que --- envés 45 Prat de Compte --- que'l te. de Tortosa --- travessa una via vella de *Orta* et puja --- la vall del Carrover --- tro a la Rocha Foradada; et d'allí travessa dret a la punta de la reffoya de *Montsagre*, et de --- *Montsagre*, puja-se'n serra --- que mir'a *Orada*¹ terme de Prat de Compte --- tro al cap de *Monsagre* que mir'a a la rocha de *Bene*² --- ultra el dit cap de *Monsagre*; los termens de Tortosa e de Paüls, comprenen *Erbellats*, --- e tro al coll de *Bene* --- lo dit te. de *Monsagre*, alias apellat *Monsagar* ---» (*BABL* 55 XI, 366).

I més documentació des del S. XIV: Doc. indata (SS. XIII-XIV): «vaditur serra-serra, et in *Monte sacrum*, sicut aque deffluunt versus *Ortam* --- illa serra de *colle d'Espina* --- aquis descentibus versus *Bene* et versus *Ortam* et --- serram de *Tarranjes* --- usque in collum de *Daurada*, et usque in --- rochis de *Muntsagre*, sicut aque vertunt» (*BABL* XI, 367); 1341: «port de Tres Heres e de *Montsagre* et de *Muncià*» (*BABL* XI, 407). I altres docs. de 1366: «en lo Port, és a saber en *Montsagre* e *Erbeyllás* --- en los term. --- dels dits castells de *Pabuls* o de *Carles*» (*BABL* XI, 367); 1366: «hòmens d'*Orta* sembraven en la reffoya de *Montsagre* et --- lo grau d'en Mercer, et en lo pla de *Montsagre* sobre lo *coyl Roig*, et en cap de 15 *Montsagre* en vista del *coyl* de --- et en lo *Vaqueriçal*» (*ibid.*, p. id.).

Fora d'aquestes dades antigues –tan explícites, però– només la de Casac. i una de moderna, d'un escriptor que no sé si coneix bé el país (crec enginyer de mines), ni si tragué el nom d'un ús viu o d'escrits més o menys antics: «*Montsagre*, en te. d'Horta de Sant Joan, dalt dels Ports: jaciment de bauxita» (Closas i Mir en *La Nostra Revista*, dels catalans de Mèxic, 1950, p. 251).

De CCandi és el mèrit d'haver trobat o fet publicar aquests docs. (fora del més antic), en el *BABL*. A continuació publicà una nota (*BABL* XI, 368) cridant l'atenció sobre un passatge d'Aviè que llavors acabava de ser estudiat i publicat críticament per Schulten i els prehistoriadors catalans (en *Fontes Hispaniae Antiquae*); i plantejant després d'ells, el problema relatiu a quina muntanya del Baix Ebre podia referir-se, en la seva *Ora Maritima* (v. 504) el famós adaptador llatí, S. IV d. C., d'un arcaic periple massaliota (aquest potser S. VII a. J.C.):

«peregrina *Hibero* subeuntur flumine: / iuxta superbium *mons* <S>*acer* caput exerit»; després veiem què segueix: «*Oleumque* flumen, proximum agrorum secans, / geminos jugorum vertices interfuit / *mons* [corr. de *mox*] *Sellus* nomen hoc monti est vetus, / ut usque celsa nubium subducitur ---». Sembla que cal entendre: [terres o arbres o coses forasteres] 'són travessades (o regades) pel riu Ebre; allí prop, el *mons* (s)*acer* treu el cap soberg, i el riu *Oleum* raja entremig dels cims de colls [turons o collades] bessons, tot seguit *Sellus*, nom antic d'aquest puig, s'enfila fins arran dels alts núvols'.³

Schulten vol corregir el text del ms. canviant *mons acer* en *Mons Sacer*, i als versos següents corregint *mox* en *mons*, esmena que no sembla necessària: «*mox*» és 'després, tot seguit', car el mot *mons* ja segueix al darrere: *monti*. I suposa que *Mons Sacer* sigui el Montsià. CCandi s'hi oposa (segons ell perquè el Montsià no és gaire prop de l'Ebre), i per tant proposa situar aquest «mons» a Caro (aquest, però